

Duitsland en het Herfsttij der Merkeljaren

Achtergrond - 27 september 2018 - Auteur: Ton Nijhuis

Een daadkrachtig Europa kan zich geen Duitsland veroorloven dat vooral met zichzelf in de knoop ligt, betoogt Ton Nijhuis, directeur van het Duitsland Instituut Amsterdam.

Regelmatig heb ik al diegenen die het einde van het Merkel-tijdperk weer eens voorspelden, er op gewezen dat zij te voorbarig zijn en voor hun beurt spreken. Angela Merkel beschikt namelijk over een buitengewone gave om crises uit te zitten terwijl links en rechts mensen om haar heen vallen. De drang of wens naar theater en dramatiek moet een nuchtere politieke inschatting niet in de weg staan.

Dat ik meer vertrouwen had in Merkels overlevingskunst betekende, anders dan sommigen dachten, nog niet dat ik ook een Merkel-adept ben. Hoewel ze grote verdiensten heeft, kan veel van het succes van Duitsland gedurende de Merkel-jaren evengoed worden toegeschreven aan het voorwerk van haar voorganger Gerhard Schröder (zijn hervormingsplannen onder de naam 'Agenda 2010') of aan het toeval dat ze net aan de macht kwam toen de Duitse economie aan een lange bloeiperiode begon, zoals Vladimir Poetin in zijn eerste decennium van zijn presidentschap in Rusland meesurfte op de economische hoogconjunctuur dankzij de hoge olieprijs.

De Macron-factor

Merkels politiek werd vooral gekenmerkt door voorzichtigheid en een extreme gelatenheid. *'Keine Experimente'*, zoals de eerste bondskanselier Konrad Adenauer al beloofde. Vooral geen dingen doen die tot onvrede of onrust zouden kunnen leiden. De paar experimenten die ze zich wel permitteerde, zoals de nieuwe energiepolitiek en haar aanpak van de vluchtelingenproblematiek waren, om het voorzichtig uit te drukken, geen onverdeeld succes. Sterker was ze in het consolideren van de bestaande situatie, wat in een woelige wereld natuurlijk ook een hele prestatie is! Bovendien heeft ze zich bewezen als internationaal crisismanager van formaat. Denk slechts aan haar politiek na de Krim-annexatie door Rusland.

Maar aan een echte inspirerende visie of toekomstgerichte politiek ontbrak het

toch vaak. Zij moet het hebben van nuchtere expertise en vakmanschap. Aan de Macron-factor heeft het haar altijd ontbroken. En precies dit begint Merkel in haar laatste kanselierschap steeds meer op te breken. Haar kalmerende recept is uitgewerkt. Het land snakt naar iets nieuws, ook al is de oppositie niet in staat een geloofwaardig alternatief aan te bieden.

Geduld is op

Tekenend hiervoor is dat dinsdag Merkels vertrouwing Volker Kauder na 13 jaar fractievoorzitterschap van de CDU/CSU tegen haar uitdrukkelijke wens in werd weggestemd. En dit ten gunste van de volstrekt onbekende en oncharismatische Ralph Brinkhaus die het tegen Kauder had opgenomen. Dit kwam als een donderslag bij heldere hemel. Maar de boodschap van de fractie is helder. Er moet een keer verandering komen. Dit kan zo niet doorgaan, ook al is er eigenlijk geen alternatief. Een wake-up call voor Merkel of het begin van het einde? Dat Merkel haar houdbaarheidsdatum heeft bereikt, begint nu ook in de CDU door te dringen.

Het einde komt zelden met een knal. Vaak loopt delucht er langzaam uit en modderen we ondertussen nog wat door. Ook in Duitsland lijkt dat het meest waarschijnlijke scenario. Voor Annegret Kramp-Karrenbauer is het nog net te vroeg het stokje over te nemen. Deze geplande overdracht vergt daarom enig geduld. Maar juist dat geduld lijkt op te zijn geraakt gezien de verhitte situatie in Chemnitz, het steeds luider worden van rechts-populistische en extreem-rechtse stemmen, CSU-minister Horst Seehofer die zich niet laat temmen en de toenemende nervositeit van de coalitiegenoot SPD. De partijen houden elkaar in een wurggreep en verstikken daarmee de politiek.

De afhandeling van het '[probleem Maaßen](#)', die eerst werd bevorderd tot staatssecretaris, laat zien dat men zo moeizaam bezig is intern een oplossing te vinden, dat deze coalitie het politieke gevoel is kwijtgeraakt voor hoe oplossingen bij de bevolking overkomen. Begrijp me niet verkeerd: Merkels regering functioneert als 'demissionair' kabinet nog steeds uitstekend, zij past vakkundig op de winkel. Maar een visie, een gemeenschappelijk project of ambitie ontbreekt, of is tenminste niet voor de buitenwereld herkenbaar. Laat staan een zichtbaar lust aan het regeren. Vermoeide blikken alom.

Opvolger van Juncker?

In tijden dat iedereen roept dat Europa nu meer op zichzelf is aangewezen en daarom daadkrachtiger moet worden, kunnen we ons geen Duitsland veroorloven dat vooral met zichzelf bezig is. Of sterker nog, waarin de politieke partijen vooral met zichzelf in de knoop liggen.

Misschien moet het land, net als de CDU/CSU-fractie, ook bij het ontbreken van een alternatief toch gewoon de sprong in het diepe wagen en zich uit deze verlamdende verhoudingen bevrijden. Misschien zelfs met een nieuwe coalitie. Het blijft jammer dat het experiment van CDU/CSU samen met de liberale FDP en Bündnis 90-Die Grünen geen doorgang heeft gevonden.

En Angela Merkel? Zou zij niet de ideale opvolger zijn van Juncker zijn?

[Dit artikel is ook verschenen in de Volkskrant](#)

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel:

<https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/28174/duitsland-en-het-herfsttij-der-merkeljaren>